

О. І. Саламаха,
аспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу,
Інститут права та суспільних відносин
Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-9585-5313>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.24.188

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

O. Salamakha,
PhD student of the Department of International Relations and Political Consulting, Institute of Law
and Social Relations of the Open International University of Human Development "Ukraine"

NORMATIVE AND LEGAL FOUNDATIONS OF INTERACTION BETWEEN GOVERNMENT AUTHORITIES AND BUSINESS IN UKRAINE

Актуальність пошуку шляхів та можливостей зростання ефективності взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні зумовила мету цієї публікації, що полягає в обґрунтуванні необхідності вдосконалення нормативно-правового забезпечення такої взаємодії. Обґрунтовано, що регуляторний вплив держави на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється з дотриманням принципів, базовими серед яких є принцип верховенства права, принцип відкритості та прозорості, принцип рівноправності, принцип державної підтримки підприємницької діяльності тощо. Здійснено аналіз правового забезпечення взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні. Виявлено, що в Україні сформована нормативно-правова база, яка створює передумови забезпечення вільної конкуренції, інтенсивного відновлення підприємницької діяльності в умовах викликів сьогодення та сприяє ефективності взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні. Наголошено, що з метою забезпечення ефективності взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні необхідно, на виконання положень Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально-відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, розробити план заходів щодо зменшення бюрократизованості взаємодії органів державної влади та бізнесу; нівелювання корупції; налагодження ефективного правозастосування; забезпечення прозорості державних процедур та модернізації механізмів державної підтримки інноваційного бізнесу.

The urgency of finding ways and opportunities to increase the efficiency of interaction between government bodies and business in Ukraine determined the purpose of this publication, which is to substantiate the need to improve the regulatory and legal support for such interaction. It is substantiated that the development of regulatory and legal frameworks for the regulation of issues of interaction between business and the state is entrusted to state authorities, the peculiarities of their regulatory influence on subjects of entrepreneurial activity are identified. It is emphasized that the regulatory influence of the state on the activities of business entities is carried out in compliance with the principles, the basic ones of which are the principle of the rule of law, the principle of openness and transparency, the principle of equality, the principle of state support for business activity, etc. An analysis of the legal support for the interaction of state authorities and business in

Ukraine was carried out. It was found that Ukraine has a legal framework that creates the prerequisites for ensuring free competition, intensive recovery of business activity in the conditions of today's challenges, and promotes the effectiveness of interaction between state authorities and business in Ukraine. At the same time, despite the existing legal framework and established interaction between state authorities and business, there are a number of problems, including excessive state regulation in some areas of economic activity, which is an inhibiting factor for business activity and a deterrent for investors. It was emphasized that in order to ensure the effectiveness of the interaction between state authorities and businesses in Ukraine, it is necessary, in order to implement the provisions of the Concept for the Implementation of State Policy in the Field of Promoting the Development of Socially Responsible Business in Ukraine for the period until 2030, to develop a plan of measures related to reducing the bureaucratization of the interaction between state authorities government and business; leveling of corruption; establishment of effective law applying; ensuring transparency of state procedures and modernization of state support mechanisms for innovative business.

Ключові слова: органи державної влади, бізнес, суб'єкти підприємницької діяльності, нормативно-правове забезпечення.

Key words: government authorities, business, subjects of entrepreneurial activity, regulatory and legal support.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В Україні взаємодія між органами державної влади та бізнесом є важливою складовою державної політики, яка забезпечує умови для розвитку економічної діяльності, адже здійснюється через систему нормативно-правових актів, що сприяють прозорості, конкурентності та стабільності ринку. Метою нормативно-правового регулювання взаємовідносин держави та бізнесу є створення рівних можливостей для всіх учасників підприємницької діяльності, забезпечення справедливих умов ведення бізнесу, зменшення бюрократичних перепон та захист прав суб'єктів господарювання.

Відповідно до дослідження "Kyivstar Business" [1] у порівнянні з 2022 роком виявлено тенденцію відновлення підприємницької діяльності, водночас у 2023 році лише 63 % компаній працювали на повну потужність, 24 % працювали з обмеженнями, 4 % були на стадії відновлення, 5 % компаній закрили свій бізнес, решта призупинили свою діяльність з метою пошуку нових векторів розвитку, що вказує на нагальну потребу розвитку нормативно-правових основ взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Особливості взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні досліджено в працях багатьох науковців, зокрема: М. Паляниця [2, с. 168], виявив, що внаслідок світової пандемії відбулися негативні трансформації в логістичних маршрутах експорту продукції, а вимушена міграція населення та передислокація підприємств із зони воєнних дій призвели до негатив-

них змін в економіці України. Е. Овчарук [3, с. 35] переконливо обґрунтовує, що взаємодія органів публічної влади та бізнесу має бути спрямована на максимальну інтеграцію спільних управлінських завдань та функцій. О. Сенишин, Н. Ільків, Є. Угольков [4], дослідили стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін. Т. Новаченко [5] наголошує, що така взаємодія слугуватиме формуванню суспільної довіри до діяльності органів державної влади.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Дослідити стан нормативно-правового забезпечення взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні, обґрунтувати необхідність його вдосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Динамічні процеси цифровізації ринкових відносин під впливом глобалізаційних тенденцій у сучасному економічному середовищі обумовили виникнення нових передумов взаємодії органів державної влади та бізнесу. Вироблення нормативно-правових основ щодо регулювання питань взаємодії між бізнесом та державою покладається на органи державної влади, особливості їх регуляторного впливу представлено в табл. 1.

Регуляторний вплив держави на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється з дотриманням принципів, базовим серед яких є принцип відкритості та прозорості: органи державної влади надають підприємцям доступ до інформації про процедури, нормативи та регуляторні акти, що сприяє оперативному отриманню необхідної оперативної інформації суб'єктами господарювання, забезпечує ефективність їх діяль-

Таблиця 1. Органи державної влади, що регулюють питання взаємодії держави та бізнесу

№	Назва	Особливості регуляторного впливу
1.	Кабінет Міністрів України (https://www.kmu.gov.ua/)	Затверджує програми економічного розвитку, приймає рішення щодо надання державної підтримки бізнесу, впровадження реформ з метою удосконалення бізнес-середовища, спрямовує та контролює діяльність міністерств та інших державних органів, які опікуються питаннями бізнесу.
2.	Антимонопольний комітет України (https://amcu.gov.ua/)	Спрямовує свою діяльність на: — захист економічної конкуренції; — запобігання монополізації ринків; — розслідування антиконкурентних змов; — забезпечення прозорості діяльності в бізнес-середовищі; — контролюванні процесів злиття та поглинання компаній з метою не допустити надмірної концентрації ринкової влади.
3.	Державна регуляторна служба України (https://www.drs.gov.ua/)	Відповідає за впровадження та координацію регуляторної політики України, зокрема й дерегуляцію, яка спрощує процедури дозвільної системи та ліцензування.
4.	Державна податкова служба України (https://tax.gov.ua/)	Податкова служба: — контролює сплату податків; — запобігає ухиленню від оподаткування; — забезпечує узгодженість у податкових відносинах; — надає консультації та інформує бізнес щодо змін у податковому законодавстві України.

Джерело: сформовано автором.

ності, нівелює можливість корупційних дій та сприяє формуванню довіри до державних інститутів.

Принцип рівноправності, на основі якого здійснюється взаємодія органів державної влади та бізнесу надає рівні права всім суб'єктам підприємницької діяльності для розвитку власного бізнесу та забезпечує захист від монополізму та дискримінації.

Принцип державної підтримки підприємницької діяльності закладає фундамент для відновлення підприємницької діяльності, зокрема шляхом:

- зниження податкового тиску — на період воєнного стану фізичні та юридичні особи, без обмежень по розміру їх доходів чи чисельності працівників можуть перейти на спрощену систему оподаткування, сплатуючи єдиний податок за ставкою 2 % замість податку на прибуток та ПДВ;

- звільнення від оподаткування ввезним митом товари, які ввозяться (пересилаються) на митну територію України підприємствами для вільного обігу, окрім деяких товарів: алкогольних та ін. [6];

- надання фінансової державної підтримки суб'єктам господарювання, зокрема за договорами факторингу [7];

- стимулювання інновацій — упровадження заходів з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності [8];

- унормування організаційних, правових та фінансових механізмів залучення стратегічних інвестицій (ендогенних та екзогенних) [9].

Принцип верховенства права, з дотриманням якого здійснюється регуляторний вплив держави на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, визначає, що всі суб'єкти господарювання повинні вести свою діяльність в межах чинного законодавства, дотримуючись встановлених норм та правил, а органи державної влади мають забезпечувати дотримання законів

та гарантувати захист прав бізнесу відповідно до Законів України.

Конституцією України [10] закріплено права та обов'язки як органів державної влади, так і суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема, відповідно до статті 42 кожен громадянин має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, а держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності.

У Конституції України також закріплені основні принципи взаємодії держави з підприємцями, серед яких правові засади та гарантії підприємництва, правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання (стаття 92); захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання (стаття 13), забезпечення справедливого оподаткування (стаття 92).

У розділі 1 Господарського кодексу України [11] визначено ключові поняття регулювання господарської діяльності, а саме:

- статус суб'єктів підприємницької діяльності (статті 21, 24, 54);

- регулювання державного контролю — окреслення правил проведення перевірок, ліцензування, патентування, квотування (стаття 12) та сертифікації продукції (стаття 128);

- повноваження органів державної влади щодо регулювання господарських відносин, державної підтримки, контролю (глава 2);

- обмеження монополії, захист суб'єктів підприємницької діяльності від недобросовісної конкуренції (глава 3).

У Кодексі представлені регулятивні норми, серед яких:

- порядок реєстрації підприємств (стаття 19) та їх правові форми (глави 8-11);

- корпоративні права (глава 18) та зобов'язання (розділ 4);

- свобода підприємницької діяльності (стаття 43);
- відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за правопорушення у сфері господарювання (глава 28).

У Господарському Кодексі також містяться такі положення:

- щодо правового регулювання інноваційної діяльності (глава 34);
- правового регулювання фінансової діяльності (глава 35), зокрема питання комерційної концесії (глава 36) — форми здійснення державно-приватного партнерства, що полягає у наданні концесієдавцем концесіонеру права на створення та (чи) будівництво, управління, надання послуг об'єктом концесії у порядку та на умовах, визначених концесійним договором;
- основних положень зовнішньо економічної діяльності (розділ VII).

У Законі України "Про захист економічної конкуренції" [12] визначаються наступні базові правові положення:

- щодо підтримки й захисту економічної конкуренції та запобігання недобросовісним практикам;
- обмеження монополії у підприємницькій діяльності;
- механізмів запобігання антиконкурентним узгодженим діям суб'єктів підприємницької діяльності з метою встановлення цін на товари чи послуги, розподілу ринку чи обмеження виробництва.

Законом передбачено здійснення Антимонопольним комітетом контролю за концентрацією ринку (злиттям чи поглинанням компаній) з метою не допустити концентрації ринку в руках невеликої кількості підприємств.

Отже, Закон України "Про захист економічної конкуренції" спрямований на забезпечення ефективності економіки на основі конкурентних відносин.

У Законі України "Про ліцензування видів господарської діяльності" [13] представлено:

- єдиний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню;
- вичерпний перелік документів, що подаються до заяви про отримання ліцензії;
- умови отримання ліцензії: для ведення ліцензованої діяльності суб'єкти господарювання повинні мати необхідне обладнання, фахівців та документи;
- порядок здійснення позапланових перевірок додержання ліцензіатами вимог ліцензійних умов;
- анулювання ліцензії повністю чи частково у випадках не дотримання ліцензіатами вимог ліцензійних умов;
- відповідальність посадових осіб за порушення вимог нормативно-правових актів у сфері ліцензування.

Цим же Законом України передбачено, що склад Експертно-апеляційної ради з питань ліцензування формується за пропозиціями громадських організацій, суб'єктів підприємницької діяльності, посадових осіб органів ліцензування та наукових установ, при цьому представники громадських організацій, суб'єктів підприємницької діяльності та науковців мають складати не менше ніж 50 % складу ради. Закон гарантує за-

хист громадян і держави від недобросовісної та небезпечної підприємницької діяльності.

Концепцією реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально-відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року [14] передбачено провадження сучасних механізмів взаємодії держави та бізнесу, бізнесу та суспільства, які забезпечать сталий економічний державний розвиток.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, в Україні сформована нормативно-правова база, яка створює передумови забезпечення вільної конкуренції, інтенсивного відновлення підприємницької діяльності в умовах викликів сьогодення та сприяє ефективності взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні.

Разом із тим, попри наявну нормативно-правову базу та налагоджену взаємодію органів державної влади та бізнесу, існують ряд проблем, серед яких:

- у деяких сферах існує надмірне державне регулювання, яке є гальмуючим чинником для діяльності бізнесу та стримуючим фактором для інвесторів;
- відсутність прозорих процедур, особливо для малого та середнього бізнесу, перешкоджає ефективному розвитку підприємницької діяльності та сприяє появі корупційних проявів;
- довготривалість судових процесів та недосконалість правової системи обумовлюють появу проблем при необхідності оперативного захисту прав підприємців;
- недостатня підтримка інноваційних проєктів, терміни оформлення прав на об'єкти права інтелектуальної власності та складність доступу до ринків є основними перепонами ефективності діяльності стартапів та інноваційних компаній.

З метою забезпечення ефективності взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні необхідно, на виконання положень Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально-відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, розробити план заходів щодо зменшення бюрократизованості взаємодії органів державної влади та бізнесу; нівелювання корупції; налагодження ефективного правозастосування; забезпечення прозорості державних процедур та модернізації механізмів державної підтримки інноваційного бізнесу, що може бути предметом подальших досліджень.

Література:

1. Яким був 2023 рік для українських компаній: результати дослідження Київстар Бізнес. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/yakim-buv-2023-rik-dlya-ukrayinskih-kompanij-rezultati-doslidzhennya-kiyivstar-biznes> (дата звернення: 23.11.2024).
2. Паляниця М. Взаємодія влади і бізнесу в реалізації стратегій місцевого розвитку німеччини: аналіз практик. Наукові інновації та передові технології, 14 (28), 2023. С. 166—178. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/7879/7923> (дата звернення: 24.11.2024).

3. Овчарук Е. Організаційно-правові механізми взаємодії органів публічної влади та бізнесу: теоретичні аспекти поняття. Аспекти публічного управління, 11(1), 2023. С. 35—43. URL: <https://doi.org/10.15421/152305> (дата звернення: 14.11.2024).

4. Сенишин О., Ільків Н., Угольков Є. (2023). Стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін. Економіка та суспільство, 2023, №56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-94> (дата звернення: 29.11.2024).

5. Суспільна довіра як чинник ефективного публічного управління: монографія / авт. кол. Е. А. Афонін та ін.; за заг ред. Т. В. Новаченко. Київ: НАДУ, 2021, 160 с. С. 59—78.

6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. Закон України № 2142-IX від 24 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>. (дата звернення: 23.11.2024).

7. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. Грудень 2023 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-hruden> (дата звернення: 23.11.2024).

8. Стратегія розвитку інноваційної діяльності до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.11.2024).

9. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні. Закон України № 1116-IX від 17 грудня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (дата звернення: 23.11.2024).

10. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2-%D1%80#Text>. (дата звернення: 23.11.2024).

11. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 23.11.2024).

12. Про захист економічної конкуренції. Закон України № 2210-III від 11 січня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 23.11.2024).

13. Про ліцензування видів господарської діяльності. Закон України № 222— VIII від 26 березня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 23.11.2024).

14. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 23.11.2024).

References:

1. Kyivstar Business HUB (2023) "What was 2023 like for Ukrainian companies: results of the Kyivstar Business study", available at: <https://hub.kyivstar.ua/articles/yakim-buv-2023-rik-dlya-ukrayinskih-kompanij-rezultati-doslizhennya-kiyivstar-biznes> (Accessed 23 November 2024).

2. Palianytsia, M. (2023), "Interaction between government and business in the implementation of local

development strategies in Germany: analysis of practices", Scientific innovations and advanced technologies, vol. 14 (28), pp. 166—178.

3. Ovcharuk, E. (2023), "Organizational and legal mechanisms of interaction between public authorities and business: theoretical aspects of the concept", Public administration aspects, vol. 11 (1), pp. 35—43.

4. Senyshyn, O., Ilkiv, N. and Uholkov, Ye. (2023), "Strategic directions of interaction between business, public organizations and the state in times of dynamic changes", Economy and society, [Online], vol. 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-94>.

5. Afonin, E. A. and Novachenko, T.V. (2021), *Suspilna dovira yak chynnyk efektyvnoho publichnoho upravlinnia: monohrafiia* [Public trust as a factor of effective public administration: monograph], NADU, Kyiv, Ukraine, pp. 59—78.

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding Improvement of Legislation for the Period of Martial Law", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (Accessed 23 November 2024).

7. The National Institute for Strategic Studies (2023) "Business support tools during martial law in Ukraine. December 2023", available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-hruden> (Accessed 23 November 2024).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine "Strategy for the development of innovative activities until 2030", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (Accessed 23 November 2024).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "On state support for investment projects with significant investments in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (Accessed 23 November 2024).

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "Constitution of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2-%D1%80#Text> (Accessed 23 November 2024).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "Commercial Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (Accessed 23 November 2024).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine "On the Protection of Economic Competition", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (Accessed 23 November 2024).

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On licensing of types of economic activities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (Accessed 23 November 2024).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), "Concept for the implementation of state policy in the field of promoting the development of socially responsible business in Ukraine for the period until 2030", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text> (Accessed 23 November 2024).

Стаття надійшла до редакції 02.12.2024 р.